

АЛЕКСА ШАНТИЋ – ПЈЕСНИК РАЊЕНИХ И ПОТИШТЕНИХ (О РАНАМА И ВЈЕРИ АЛЕКСЕ ШАНТИЋА)¹⁾

ЕПИСКОП ГРИГОРИЈЕ (ДУРИЋ)

Читајући за ову прилику Алексу Шантића, све што сам раније предосјећао и слутио само у наговјештајима показало се истинитим и тачним. Алекса Шантић је чедан човјек – са свим својим ранама, гријесима, талентима и манама. У свакој његовој пјесми као ипостас, као подлога, стоји невиност. А невиност или чедност увијек је праћена стидом и дубоким и истанчаним осјећајем за гријех другог, за туђе и сопствено страдање. Кроз чедност је Шантић могао да осјети и разумије грешност; из чедности је извирало и саосјећање са сваким кога је и најмање повриједио, али и за сваког другог пониженог и потиштеног. Његов поглед према Богу и према другом човјеку био је „луч сјајни“, а његова молитва за себе и друге била је вапај за кап милости. Крст и Голгота постали су пут до „вјечних гора“ у којима је већ видио дворе „пуне љепоте“. Спознаја да је у вјери спас плод је искуства – његове ране постале су отвори кроз које је навирала милост Божја, видајући их и испуњавајући цјелокупно пјесниково биће. Шантићев живот био је прожет вјером и љубављу, и све што је чинио – чинио је, како сам каже, „вјерујући, Боже, у љубав и у те“.

Алекса је непрестано био занесен, заљубљен: у неку жену, у људе, природу, у народ – он је непрестано заљубљен у Христа. Он не би могао живјети ни часа као равнодушан човјек – у стању равнодушности би се расточио, расплинуо попут праменова мјесечине која се често јавља у његовим пјесмама. Зато ноћу, када остане сам, пјева о свему и свима које воли, без којих не живи ни тренутка. Шантићева

¹⁾ Округли сто на тему „Алекса Шантић некад и сад“, Мостар 3. септембра 2011.

ноћна бдјења су израз бола што их нема, што нису ту – заједно са њим, у његовој соби-крлетки – сви људи које воли. Он није ограничен или блокиран временом, простором, амбицијом, богатством, славом – он је „заточен“ љубављу из које пророчки болно вапије: „остајте овдје“ и говори о „сунцу туђег неба“, о стиску братске руке, о светој крви, о имену и језику, као о нечему живом, личном. Чуди се свима који то не осјећају и немају тај доживљај и одговорност због којих је он остао тужни пјесник великог срца, кога су злуради неправедно прозвали провинцијалцем. У једном ћемо се сложити са њима: ако је Мостар у Шантићево вријеме био провинција, онда је Шантић био провинцијалац – „провинцијалац“ космичке љубави. Волио је свој град прије свега јер је био мјесто сјећања на љубав, дјетињство, младост: сваки камен и кутак подсјећали су га на вољене. И зато није могао да оде, нити да „прода очеву кућу“. Није ни слутио да ће једног дана, уз Стари мост, постати најупечатљивији симбол града у којем је, осим неколико краћих одсуствовања, провео цијели свој живот – од рођења до смрти.

О ранама Алексе Шантића би се могло говорити много и дуго – оне су расуте и видљиве готово у свим његовим стиховима. Слично највећим духовима хришћанске вјере, страдао је јер је као рањена птица хтио небу, а оловни дани и кобни вјетрови вукли су га надоље. Тај пут, пут Богочовјека, подразумијевао је страдање и посртања, али идући њиме ране постају „ко кандила сјајна, као пурпур зоре“, која „свијетле и горе“, док он и даље са вјером ходи. Одавно свикнут на пакост људску, која га је тешко рањавала, он не стаје, не пада, не предаје се – иде распећу и пред распећем говори: „Хоћу да љубим и трпим и страдам у својој вјери“, свјестан да га ништа не може исцијелити до кап Божје свјетлости-благодати. Христос је за њега и пут и циљ: он вјерује у смисао Његове жртве. Идући Њему и вјерујући у Њега, постаје спреман да све путе своје крвљу прелије, а његова чежња је усмјерена ка томе да не падне под крстом. Он жури да загрли Христа и да му шапне свој молитвени вапај: „Ускрсли брате, потиштених људи“ – како би нестале све магле, авети и сјенке смореног бјегунца. Шантић код Христа, као код пријатеља, тражи спокоја, среће и сунца; долази му са немиром срца и болом у грудима. Сит досадних људи и празне вреве, предаје се Богу; тражи Његово топло крило, а као залог, принос и отвореност срца показује своје ране и моли да преко њих ступи тихо. Зато се у његовој поезији небо ближе земљи свија – да Господ ходи преко мирних страна и буде лекар и носитељ пјесникових и туђих рана. Алекса се смрти супротставља љепотом – љепотом

Бога чија ријеч је блага, али силна као ријека, поносите, царска, света ријеч човјека што ступа Голготи.

Читав Шантићев живот био је распеће између ружног и лијепог, између лажи и истине, живота и смрти. Потресна је исповијест која је стала у само један стих – „жељан сам лица без лажи и маске, жељан сам поља дубрава и луга“. И пјесма му је била утјеха, љекарија од бола и додир љепоте – „трунак раја којим болник сред очаја блажи, гуши тешки јад“. Окренутост и стремљење ка Христу су све његове занесености усмјеравали и преображавали, зацјељујући боли, али и чинећи га искусним, мудрим и плементим човјеком који умије да цијени труд тежака, зној ковача, дјело жеталаца. У толикој мјери племенитог да сваког види већим и бољим од себе, чак и комшију бачвара који много лупа.

И на крају, остављајући по страни расправе и мишљења књижевних критичара и историчара о томе какав је Алекса Шантић пјесник и које мјесто му припада на њиховој вредносној скали – као обичан читалац, осјећајући његове ране, стекао сам утисак да је Шантић у сваком живом човјеку видео болника и пјесника. Иако често и сам потиштен и скрхан, остајао је увијек на путу Богочовјека и постао пјесник страдалника којима је враћао вјеру и заједно са њима стајао као рањен, али усправан бор на молитви пред распетим Богом – Богом потиштених.